

Globalizáció – lokalizáció a magyar költészetben

A csongrádi Alföld Egyesület és annak vezetője, Góg János József A. díjas költő szervezte Költők Nemzetközi fesztiválja ünnepségsorozat keretében egy rendkívül izgalmas és érdekes témakörrel beszélgettek-vitáztak a résztvevők: hol a magyar líra helye a globalizálódó költészetben, miként látják a költők és irodalmárok a nemzetet és a nemzetköziséget a kortárs literatúrában.

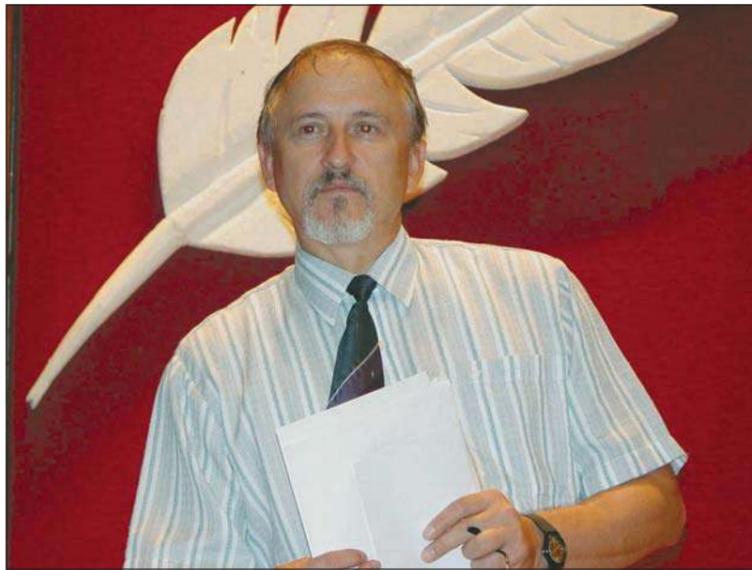
„A költészetet nem lehet megölni” – vonta le a hosszú vita egyik végkövetkeztetését Mezei András költő, majd megmagyarázta, miért bízik a költészet halhatatlanságában: ha egy jelentős focimeccset akár három milliárd ember is képes egyszerre figyelemmel követni, és a mérkőzés közben a technikusok egy ló képét vetítik elénk, akkor azt a lovat három milliárd ember három milliárd módon látja és értelmezi. És ez a dolog bizalommal kell eltöltsön bennünket, hisz a költészet tágtítja az érzelmi megismerést, annak ellenére, hogy az utóbbi években a globalizálódó tömegkommunikáció mérhetetlen mennyiségű információt zúdított ránk.

Levonva a következtetéseket az elhangzott hozzászólásokból, kiderül, hogy a mai magyar költők rendkívüli érzékenységgel aggódnak művészetükért, az írott szó, a közvetített érzelmek jövőjéért. Pedig a globalizáció nem újkeletű fogalom és veszély, hisz a rómaiaktól a Szovjetunióig és az Egyesült Államokig az emberiségnek épp elég része volt és van benne. A gond viszont, hogy eddig szinte kizárólag a gazdasági globalizációt kellett elviselnünk, az új évezredben viszont ez a gazdasági jelleg egyre erőteljesebben kihat a

kultúrára, művészetre is. És ami ennél is borzasztóbb: a kulturális globalizáció ellen képtelenség hatékonyan küzdeni, mert összefügg a haszonelvűséggel. Az elmondottakból kiderült, hogy mai, globalizált kultúra által terjesztett ér-

tekek nem az ízlésünket fejlesztik, mert összességében véve egy agresszív kultúra golyózóporában élünk.

Folytatása a VII. oldalon
IRHÁZI JÁNOS

Góg János főrendező kacsaringós vitatémát választott

Brauch Magda

Újesztendei történet

Nyugodtnak ígérkezett újév első napja. 2002 reggelére virradva engedélyeztem magamnak egy kis lustálkodást. Tehettem, hiszen senki és semmi nem zavart, az egész tömbházban szokatlan csend volt. Olyannyira, hogy már ez a nagy csönd kezdett furcsának tűnni, így délfelé bekapcsoltam a televíziót, amely – szokás szerint – Bécsből közvetített újévi koncertet. Bevallom, nemigen kedvelem a számomra kissé émelygősnek tűnő dallamokat, de ez volt, és egyszer ez is csak véget ért. Eljött az ebéd ideje, meggyújtottam a gázt az edények alatt.

Amint a konyhában tettem-vettem, a lépcsőházból hangos beszélgetés zaja szűrődött be a lakásba. Be kell vallanom, az ilyesmi általában a légyzűmmögésnél is kevésbé érdekel, mert a szomszédoknak nem elég tág a lakás (valóban nem elég tág), és rendszerint az ajtajuk előtt szokták lebonnyolítani napi traccspartijukat, olyan hangerővel, mintha egymás torkának akarnának ugrani. Ehhez már hozzászoktam, hozzáédződtem, de ezúttal a hanghordozás izgatottságából – no meg abból a tényből, hogy anyanyelvemen folyt a beszélgetés (ami nem jellemző) – meg lehetett érezni, hogy valami

szokatlan dolog történhetett. Először csak a fejemet dugtam ki az előszoba ajtaján, majd gyorsan eloltottam a gázt az ünnepi ebédet tartalmazó lábosok alatt, magamra kaptam egy meleg kiskabátot. Jól sejtettem, hogy ezúttal nem maradhatok közömbös.

Emmi néni első emeleti lakása előtt állt a mintegy 9-10, kizárólag idős szomszédokból összetevődő csoportosulás. Egykettőre felvilágosítottak a történelekről. Az idős, egyedül lakó hölgy elesett a lakásban, méghozzá annak legtávolabbi pontján, a kishálóban fordult fel székestül, amelyen közvetlenül az ablak mellett szokott üldögélni. Így tartja fenn a kapcsolatot a külvilággal, kinézegetve az ablakon. Emmi néni ugyanis egy agyvérzés következményeként évek óta csak bot segítségével tud járni kis lakásában, az utcára nem tud kimenni. De azért jó kedélyű, beszédes, szókimondó, értelmes asszony, a szomszédok egy része kedveli, gyakran bekukkantanak hozzá, nincs-e szüksége valamire, vagy leállnak az ablaka alatt, hogy néhány szót váltsanak vele, ami ugyan az utcájában csak félig-meddig nevezhető beszélgetésnek, de mégis több a semminél.

Folytatás a III. oldalon

Zöldi Lászlónak, Beke György: Bartók szülőföldjén című könyvéről írott kritikája a II. oldalon

Baranyi Ferenc

Nemzeti, nemzetközi

Annak idején UNESCO-ösztöndíjjal egy szemesztert a franciaországi Poitiers nagymúltú egyetemén végezhettem el. A Bölcsészkar, a Faculté des lettres – vagy ahogy az ottaniak mondják: a Faclettres – hallgatója voltam. Pergettem a diákélet megszokott hétköznapjait. Francia évfolyamtársaimmal koncertekre, irodalmi estekre jártam, vagy éppen házibulikon vettem részt. Rendszeresen megbeszéltük a világ eseményeit, és olvasmányainkról is beszámoltunk egymásnak. Személyem keltette fel bennük az érdeklődést a magyar irodalom iránt. Nagyhirtelen az egyetem könyvtárából Veres Péter Próbátétel című regényét tudták előkapni, amely ott L'épreuve címmel jelent meg.

Baranyi Ferenc József Attila díjas költő

Aztán rábukkantak egy kortárs magyar költőre is. Olyanra, aki *tzarább* akart lenni Tristan Tzaránál és bretonabb André Bretonnál. Ezt a költőt itthon annak idején az európai modernség képviselőjének tartották, míg Péter bácsit provinciálisnak, akinek sajátos magyar problematikája – úgymond – külföldön nem tarthat érdeklődésre számot.

Folytatása a VII. oldalon

Lászlóffy Aladár

Europica

A földi múlt, a tegnap ára
ráfagy a kozmosz ablakára.
mi hát a felleg? Csupa pára,
és mi is látjuk valahára,

mint holmi pénzeslevelet,
őseid küldik el neked
ama keserves könnyeket.
Ó nem lehet, ez nem lehet!

Mert végül minden elmerül.
az is ki nem volt egyedül
s az is, kit kirabolt az űr,
bár tengert hordott legbelül.

Állj ki te is és számolj húszig.
Nézd csak ott felettünk mi úszik?
Bombázók? vándormadarak?
A téli égen mi marad?

Ó bábél-Brueghel, rom-Arad...
Csak vitázik vagy vértanúzik?
Támadd magad és véd magad,
a székeltyőtől az andalúzig.

2002. július 28.

Az tudja mekkora a tét

Iszonyú éjszakák a létben.
Ne hagyjatok koromsötétben
senkit. Az elfogyó napok
kertjén a rémület ragyog.
Ki átél ilyen éjszakákat
megőszül, megvész, belefárad,
megfogadja, hogy bosszút áll.
A rémületből lesz halál.
Kit biztatnak és bátorítanak,
az elhiszi, Uram, hogy itt vagy.
Megérti mekkora a tét...
Gyönyörű, napfényes sötét.

Őszi táj

Felnéz a darvakra a nyúl,
mikor hallja, hogy lövés csattan.
Veszély idején csak lapul,
ne hősködj holmi alakzatban.

Alant őrijtó csattanás.
Szegény nyúl! – krúgatnak a darvak
(ha szárnyad van egészen más)...
A lapulók is belehalnak.

Otthonról haza

Július utolsó napjaiban három napot töltöttem együtt Beke György íróval, hogy Bartók szülő földjén című könyvét megismertessük Arad megyében. Majdnem mindenholnak elkéstem. Ennek oka az ünneplést személyiségében rejlik. Amikor tovább kellett volna indulnunk, mindig azt vettem észre, hogy éppen szóba elegyedik valakivel. Azt hiszem, életművének az a titka, hogy szeret beszélgetni az emberekkel, de akár úgy is fogalmazhatnók, hogy vonzza magához a riport-alanyokat. Párbeszédet írt Barangolások Erdélyben című szociográfiájáról (ennek negyedik könyve a Körös, Maros és Bega partjain élő nemzetiségeket bemutató vállalkozás). Olvasás közben striguláztam az Arad és Temesvár tágabb környékén megismert beszélgetőpartnereit. Hatszáz-nál meguntam. Számoljunk!

Ha Beke György kötetenként csak ezer emberrel beszélgetett, akkor ez a hatkötetesre tervezett sorozatban hatszor több megszólaltatottat jelent. Istenem, hányszor szólhatott az útitárs neki, hogy Gyuri bácsi, indulunk kéne! Ő meg csak diskurált. Előtte közepes méretű, kockás jegyzetfüzet, amelybe néha adatokat jegyzett föl ódivatú tollával. Módszeréhez egy személyes adalék. Több mint egy évtizede bejártam vele Magyarország keleti részét. Két író-olvasó találkozó között megálltunk Szegeden, hogy néhány percre meglátogassam a szüleimet. A néhány percből ebédelés lett, és persze, hosszadalmas beszélgetés. Apámból kíváncsított, hogy 1940-ben milyen körülmények között szökött át Dél-Erdélyből Észak-Erdélybe. Aztán utaztunk tovább Orosházára, ahol a helybéli polgármester - civilben állatorvos - tizennyolc (!) Beke-kötetet dedikáltatott az íróval.

Éltél vagy fél évtized, mire Beke György ismét szóba hozta családunk titkos történetét. Elmondtam neki azt, amit debreceni egyetemistaként gyűjtöttem falunkban, Erdőhegyen a hatvanas évek végén, az akkor még élő öregektől. S most, íme, a negyedik kötetben megjelent fejezet szolgált egy-két meglepetéssel.

Nemcsak az került bele, amit az apám mesélt, majd az én közvetítésemmel a még nála is öregebbek. Ismeretlen mozzanatokkal találkoztam, márpedig ez azt jelenti, hogy az érdeklődő író utánajárt a részleteknek. A mi családunk szomorú története csak elhanyagolható epizód a félezer oldalas kötetben. Képzeliük el, hogy Beke György mennyit járhatott a többi történet részletei után.

Megfigyeltem, hogy szívesen beszél regényeiről, tárcáiról, esszéiről, interjúiról és műfordításairól. Terjedelmes életművéből mégis az irodalmi szociográfiát - vagy ahogy a hetvenötödik. születésnapjára megjelent egyik interjúban fejtegette: a szó gaálgábori értelmében vett valóságírodalmat - emeli ki. Sosem rejtette véka alá, hogy diákkora óta arról álmodozott: ha eszményképe, Orbán Balázs a tizenkilencedik században fölfedezte a Székelyföldet, akkor ő a huszadikban tágabb hazáját szeretné kézzelfoghatóvá tenni. Bizonyára vannak beteljesületlen álmai, ezt azonban sikerült megvalósítania. Immár a huszonegyedik században elmondható, hogy az erdélyi barangolásokról mi, magyar újságírók megtanulhatjuk a valóságfeltárás mesterségét. S ha a romániai pénztárcáknak drága kötetek eljutnak a magyarok területére, akkor erdélyi - nemcsak magyar - értelmiségiek ismerhetik meg szűkebb pátriájukat, családjukat és kisközösségük nem is olyan ritkán tragikus történetét.

Van két kesernyés mondata Beke Györgynek, amely kulcs a szociográfiai sorozathoz. Ezt fejtegette az Erdélyi Napló 1994. március 30-i számában: „Magyarország a hazánk, de nem a szülőföldünk. Erdély a szülőföldünk, de nem a hazánk.” Az 1989. decembere óta Budapesten élő írónak szerintem nem az a dolga, hogy megérzeztse az első mondat mögött rejlő tapasztalatokat. Ez a munka fiatalabbakra vár. A második mondatot viszont ötvenkötetes életművé fogalmazta.

ZÖLDI LÁSZLÓ

/BEKE GYÖRGY: Bartók szülőföldjén - Barangolások Erdélyben 4. kötet, Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, Budapest, 2002/

Gion Nándor (1941–2002)

Elhunyt Gion Nándor, a vajdasági magyar prózáírás kiemelkedő alakja. 1941-ben született a magyarok Szenttamásán (Srbobran) és a szerbek, horvátok, svábok és zsidók alkotta közösségben magyar gyerekként korán megtanulta a más népek iránti toleranciát; tizennégy regénye közül a legsikeresebbek a szerbiai területen élő népek XX. századi sorsáról szólnak.

Műveinek nagyobb része több nyelven jelent meg, hat regényéből film, tévéjáték is készült. Gion Nándor 1963-ban végzte el az Újvidéki (Novi Sad-i)

Egyetem magyar irodalom szakát, 1963 és 1983 között újságíróként, 1983-tól 1985-ig az Újvidéki Színház igazgatójaként dolgozott, 1985-től az Újvidéki Rádióban főszerkesztői posztot töltött be. 1979 és 1982 között a Vajdasági Magyar Íróegyesület elnöke volt.

Első, 1968-as regénye a korszály-problémát kifejező Két-öltűek a barlangban volt. Második - Testvérem, Joab című regényében (1969) igazi írói erényévé vált a mesemondás.

Társadalomkritikai élű ironikus regények és egy novella-gyűjtemény-kötet után 1973-

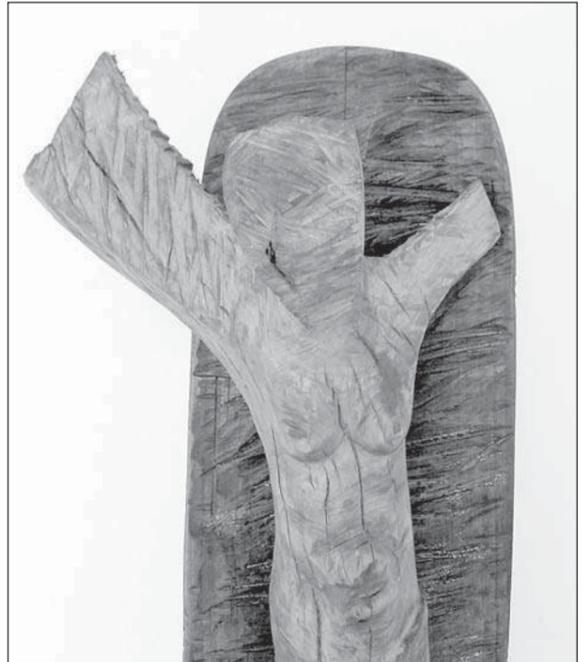
ban adta ki fontos művét, a Virágos katonát. A könyvet (Rózsaméz és Ez a nap a miénk című két újabb könyvvel) trilógiává bővítette és Latroknak is játszott címmel 1999-ben jelentette meg Budapesten.

Legrangosabb irodalmi kitüntetései között szerepel a jugoszláviai Híd-díj (1973), a József Attila-díj (1988), a Soros-életműdíj (1993) és a Márai Sándor-díj (1998). A Magyar Köztársaság Babérkoszorúja kitüntetését 2000-ben vehette át, ugyanabban az évben a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagjai közé választotta.

Kisplasztikai biennálé

Az aradi Delta Galériában tekinthető meg a VI. Országos Kisplasztikai Biennálé, amelyet méltó sikerrel, immár tíz éve rendez meg a helyi alkotószövetség. A zsűri „szerencséjére” minden alkalommal több és több művész küldi el alkotásait, s a választás is egyre nehezebbé válik.

Augusztusi lapszámunk illusztrációit a kisplasztikai szalonban kiállított alkotásokból válogattuk.

Montaigne a haragról

Csordás Gábor készülő fordításából

Nincs még egy szenvedély, amely jobban megrendítené ítéletünk ösztinteségét, mint a harag. Senki sem habozna halálra ítélni egy bírót, amiért haragjában ítélte el a bűnöst; miért engedik akkor az apáknak és iskolamestereknek, hogy dühükben vesszőzzék és fenyítsék a gyermekeket? Ez nem jobbitás, hanem bosszú. A fenyítés a gyermeknél az orvosságot helyettesíti; és eltűrnénk-e olyan orvost, aki haragra gerjed betege ellen?

Nekünk sem volna szabad, ha jót akarunk, kezdet emelnünk szolgálunkra, míg haragunk el nem párolog. Amíg lüktet az ütőerünk és felindultságot érzünk, odázuk el a találkozást; valóban másként fogjuk látni a dolgokat, ha megnyugodtunk és lecsillapodtunk; ilyenkor a szenvedély parancsol és a szenvedély beszél belőlünk, nem mi magunk.

Továbbá, a megfontolt és meggondolt büntetésnek sokkal nagyobb a foganatja és több hasznot hoz elszenvédőjének. Ellenkező esetben nem fogja azt gondolni, hogy igazságosan ítélte el egy haragtól és dühtől feltűzött személy; és igazolásul szolgálhat számára urának rendellenes mozdulatai, lángba borult arca, szokatlan szitkozódása, nyugtalansága és meggondolatlan sietsége.

Suetonius meséli, hogy amikor Cäsar elítélte Lucius Saturninust, emezt leginkább az az ellenségesség és ádáz harag segítette ügye megnyerésében a nép előtt (akihez fellebbezett), amellyel Cäsar meghozta ítéletét.

Archytas Tarentinus, egy háborúból visszatérő, ahol főparancsnok volt, házában a rossz gazdálkodás számos jelét tapasztalta, földjeit gondozatlanul találta intezőjének hanyagsága miatt; magához kerette, és ezt mondta neki: „Menj. Ha nem volnék ilyen dühös, csúnyán ellátnám a bajodat!” Platon ugyanígy, amikor megdühödött egyik rabszolgájára, Szpeuszipposzra bízta megbüntetését, haragjával indokolva, miért nem maga veszi kézbe a dolgot. A lakedaimóni Kharillosz egy helótának, aki túlságosan szemtelenül és merészen viselkedett: „Az istenekre mondom, ha nem lennék dühös, azonnal megölnélek.”

Olyan szenvedély ez, mely tetszeleg és hízeleg magának. Hányszor mesés, hogy valamely hamis ok miatt felindulunk, és ha jó mentséget vagy magyarázatot tárunk elé, még az igazság és az ártatlanság is bosszant minket? Egy csodálatraméltó példára emlékszem a régiségből. A minden egyébben igen jeles erényű Piso felindult egy katonája ellen, aki egyedül tért vissza a takarmányszerzésből, és nem tudott számot adni arról, hol hagyta el a társát; igazolva látván, hogy meggyilkolta, hamarjában halálra ítélte. Már az akasztófánál volt, amikor megérkezett az eltévedt társ. Az egész sereg igen örvendezett, és miután a két jóbarátot dédelgették és megölelgették, a hóhér mindkettőt Piso elé vezette, és minden jelenlévő arra számított, hogy neki is örömet okoznak ezzel. De éppen ellenkezőleg: a szegyénytől és a dühtől még le sem csendesedett haragja új erőre kapott, és a szenvedély diktálta agyafúrtsággal hármat talált bűnösnek azért, mert egyet ártatlannak találtak, és kivégeztette mind a hármat: az első katonát azért, mert már elítélte; a másodikat, mert elcsatangolt, és ezzel társa halálát okozta; és a hóhért, mert nem engedelmesskedett a kapott parancsnak. (Esszék II. könyv, 31. fejezet)

SZONDA SZABOLCS

Félpátekus rezignác

a barátságáról többet nem tűnök meg mégis mit jelenthet mintha értenék úgy teszünk még érezni kéne az egészet -

hát emyit erről. sok? kevés? pillanat műve lesz elszűnni - nehéz a közelben levés még zsong a kórus: szép az élet?

a kérelem soknak látszott mért hurcolni

egy kopott láncot hiszen már nem is fűz össze mért csörgetni s hazudni közben? miből lesz igazán rezignác, ha a semmivel

megelegszünk? jók, rosszak, fekete, fehér - mindegy, mi az étellel felér?

egyszóval tarthatjuk erősen vagy megmaradunk ismerősnek

Újesztendei történet

Folytatás az I. oldalról

Ezúttal csak a zárt ajtón keresztül lehetett kommunikálni vele, mert pótkulcs a lakáshoz nem volt senkinél. (Több alkalommal próbálkozott már eltartási szerződést kötni arra vállalkozó idegenekkel, de mindig ő húzta a rövidebbet. Az „eltartóknál” maradtak a pótkulcsok.) Ebből a furcsa beszélgetésből tudtuk meg mi, az ajtón kívül állók, hogy az idős hölgy nem tud felkelni, és a hátán csúszva próbál a nagyobbik szobán át a parányi előszobába jutni, hogy a bejárati ajtóhoz érve azon félretolja a reteszt.

Miután felfogtam a helyzetet, a legelső reakciónak az volt, hogy saját lakáskulccsommal próbáltam kinyitni az ajtót. – Ugyan kérem, mit tetszik képzelni, hiszen akkor sz..t érne a „yálé” – vélték a szomszédok. Logikus, gondoltam, amikor a kulcsomnak ellenállt Emmi néni zárja. De abban a hiszemben, hogy a 30 éve készült, és azóta masszívabbra nem cserélt bejárati ajtók valóban kevésbé ellenállóak, az erősebb férfiak vállukat nekivette próbálták benyomni az ajtót (a házgondnok jelenlétében, mert a szabály az szabály), aminek az lett az egyenes következménye, hogy az idős vállak megrándultak és fájtak, de az ajtó nem engedett. – Na ugye, nem érdemes milliókat kidobálni egy új, tartósabb ajtóért? – vontuk le a következtetést megkönnyebbülve (mert a jelenlévő szomszédoknak amúgy sincs „kidobálni” való pénze), s egyben megállapítva, hogy igaz a közmondás, miszerint minden rosszban van valami jó.

Eközben Emmi néni sem maradt tétlen. Centimétereket haladva araszolgotott a bejárati ajtó felé. Kicsi a lakása, de az ilyen műveletekhez mégis nagy: mintegy 6-7 métert kellett így megtennie, amíg végre közelebről (talán már az előszobából) hallottuk a hangját:

– Hiába, nem érem fel a kezemmel a reteszt (csakugyan az előszobában volt már, az ajtónál).

– Hát próbáljon felülni a s...ire! – biztatta az egyik szomszédasszony.
– Nem megy. Próbáltam már eleget, de nagyon fájt a hátam. Mozdulni sem tudok – válaszolt Emmi néni elkeseredett hangon.

Ekkor kezdtünk komolyan megijedni, noha már több órája folyt az akció. Csak nem tört el valamije, hiszen idős korban gyengék a csontok, és a néninek nincs módjában kalciumot vásárolni.

– Telefonálok a mentőknek – határoztam el magam.

– És hogyan mennek be, ha mi sem tudunk?

– Ilyenkor a tűzoltókat kell hívni előbb – vélte az egyik jelenlévő.

Igaza volt. A tűzoltóság valóban hajlandónak mutatkozott a kiszállásra, de csak a rendőrséggel együtt. Másképpen nincs joguk fölfeszíteni a zárat – világosítottak fel. Ez a közbelépés viszont csekély négy millióra kerül.

Mikor ezt a „jó hírt” közöltük Emmi nénival, lemondóan válaszolt:

– Hiszen már a nyugdíjamból is alig maradt valami, és még csak elseje van. Mi az az egymillió kétszáz ezer? Pedig a telefonomat is kikapcsolták már. Nincs nekem négy millió, meg az ajtót is tönkreteszik. Miből csináltatom meg? Inkább hagyjanak meghalni – tette hozzá rezignált hangon, mint aki leszámolt mindennel.

– Dehogyan hagyjuk! – válaszoltunk teljes meggyőződéssel, bár egyelőre tehetetlenül. – Ne féljen, segítünk, csak feküdjön tovább nyugodtan a hátán.

– De már nagyon kell pisilni – siránkozott szegény.

– Hát pisiljen oda, ahol van, majd elrendezzük azt is. Bár már ott tartanánk. Csak bejutunk valahogy.

– Nem bánom, de ne hagyják ki a tűzoltókat.

Magunk is tudtuk, hogy más megoldást kell találnunk. (Legrosszabb esetben csak összeadtuk volna a pénzt, de akik itt vannak, mind napi megélhetési gondokkal küzdenek.)

És akkor jött a mentő ötlet. Hirtelen jött, nem tudnám megmondani, ki volt az értelmi szerzője. Két szomszéd hozott egy létrát, amelyek fokaik felérték az első emeleti konyhaablakig. Oda is támasztották, hogy legfeljebb betörnek az ablakot, az mégsem kerül 4-5 millióba.

Az ám, de ki vállalkozik erre az akrobata mutatványra?

Körülnéztem. Akárhogy is nézem, a jelenlévők közül magam tűntem a legfiatalabbnak, pedig már én is... (de ez nem tartozik ide). Talajtornából mindig jó voltam, azt hiszem – ha azzal segíthetnék –, körül tudnám bukfencezni a tömböt. Talán még hátrafelé is sikerülne egyszer-kétszer (de ebben már egyáltalán nem vagyok olyan biztos). A szereken viszont mindig szédültem. Még egy függőnyfeltevés előtt is Istennek ajánlom a lelkemet és a testemet, de főleg ez utóbbit, mert ha leszédülnék, esetleg úgy járnék, mint Emmi néni.

– Olyannak kell próbálkoznia, aki nem lakik egyedül a lakásban, mert ha valami baja esik, lesz aki törődjek vele – akartam gyáván kifogást találni, de szerencsére csak magamban mondtam ki ezt. Amíg végiggondoltam a szituációt, az egyik idős bácsi (aki mellett csakugyan ott állt aggodó felesége is) már mászott is felfelé az egyágú létrán. Sőt! A konyhaablakot sem kellett betörni, mert belülről résnyire meg volt nyitva. Továbbá kiderült, hogy az ablak alatt van egy asztal, a bátor férfúnak így csak rá kell lépnie.

(Hiszen, ha ezt tudom, magam is vállalkoztam volna, mert főleg az ablak betörésétől, és az azon való behatolástól irtóztam – gondoltam, de ismét csak magamban. Vállaltam volna?...)

Emmi néni arról is felvilágosított – amikor értesült a létrás mentőakcióról –, hogy az ablak alatt lévő asztalon van egy lábos, tele töltött káposztával.

– Jaj, vigyázzanak, nehogy belelépjének – kérte.

Ugyan már, mit számít ez ilyenkor, gondoltam, de csak egy pillanatig. Hiszen, akinek az életét megmentik, annak az ételére is vigyázni kell.

Teljes a győzelem! Belülről kinyílt az ajtó, amely épségben megmaradt. De nem esett kár az ablakban és a töltött káposztában sem. Sőt, a tűzoltóknak sem tartozunk semmivel.

Mikor az akrobatának minősült szomszéd kinyitotta az ajtót, vagy nyolcan tódultunk be a kis előszobába, olyan diadalmas arccal, mintha a mi érdemünk lett volna, pedig az elismerés egyedül az oroszlánszívű létramászót illette meg.

A földön fekvő nénit csak nagy ügyel-bajjal tudtuk fölemelni és az ágyra fektetni. Nem tudom, hány kilós az idős hölgy, de tény, hogy túlsúlyos. Keveset mozog, azt is csak a lakásban, a nyugdíjából meg leginkább kenyérré és krumplira telik, ami jobban hizlal a prágai sonkánál. Rendbe tettük, vigasztaltuk, kínáltuk étellel-itallal, de csak egy pohár vizet kért, abba is csak belekóstolt. Megnéztem a hátát, tele volt kék foltokkal, de fájdalmat nem érzett, mikor megemeltem, így megnyugodhattunk: nincs törés. Aztán leültünk a szoba közepén lévő asztalhoz, hogy mi is megpihenhessünk kissé, és a nénit se hagyjuk azonnal magára, bár szemmel láthatóan megkönnyebbült, hogy végre nem a földön, hanem a saját ágyában fekszik. Még a jól ismert humora is visszatért:

– Na, számomra is jól kezdődik az új év!

– Sose búsuljon, amíg ilyen szomszédai vannak! – mondtuk győzelemittasan, bár a hős férfiú, aki testi épségét kockáztatva felmászott a létrán, nem volt már köztünk (fájós vállát borogatta, hiszen a hitványnak titulált bejárati ajtót is ő akarta elsőként betörni).

Délután öt óra tájban kezdtünk visszazálingózni a magunk betonkuckójába. Erősen korgott már a gyomrom, újból begyújtottam a gázt az ünnepi ebéd alatt, melyből majdnem vacsora lett. Aztán arra gondoltam, hogy jövő ilyenkor – vagy már holnap? – elég egy óvatlan mozdulat, és ugyanúgy járhatok, mint Emmi néni. Azaz, dehogyan ugyanúgy! Hiszen én följebb lakom. Oda nem ér föl a létra.

Eddig is tudatában voltam egy ilyen lehetőségnek, gondoltam is néha rá, de szemtől szemben most találkoztam vele először.

Ej, mit kell ezen töprengeni újév első napján. Voltam már elég sokszor kényes helyzetben – ha nem is pont ilyenben –, és eddig mindig megsegített az Isten vagy az őrangyalom vagy a sors vagy tudom is én... És ha nem segít? Valahogy csak lesz. Vagy nem lesz sehogy. És akkor mi van?

Csak vonogattam a vállam. Aztán gondolkozni kezdtem.

– Lássuk csak? Holnap másodika, még ünnepnapnak számít. De az új év első napjainak valamelyikén elmegyek pótkulcsot csináltatni az ajtózáramhoz.

Gaga Victor (Temesvár): Elválás

Bartók György könyve

A Mikes International Alapítvány internetes honlapja kiadta Málnási Bartók György *A filozófia története* című művét két kötetben (429 oldal). A kötet mindeddig nehezen hozzáférhető volt, hisz az első kötet kéziratát a szerző a második világháború idején zárta le, de az ismert politikai okok miatt később nem adták ki.

Málnási Bartók György (1882-1970) Nagyenyeden született, a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem professzora volt. Az első önálló magyar filozófiai

iskolának, a Kolozsvári Iskolának kimagasló alakja. Ez a tudományos iskola Böhm Károly (1846-1911) a kolozsvári egyetem professzora körül alakult a XIX. század végén, a XX. század elején. Ide tartozott még, többek között Ravasz László püspök, Tankó Béla és Makkai Sándor, a debreceni, továbbá Kibédi Varga Sándor, a müncheni egyetem professzora.

A Bibliotheca Mikes International első kötete letölthető (pdf.-formátumban) a www.federatio.org/mikes_bibl.html honlapról.

Szántai János

Ellen-tét

Három hét telt el.
Ott-létben száll az idő.
Még csütörtök van.

Három hét telt el.
Itt-létben áll az idő.
Már csütörtök van.

Robinson első utazása

E parti út ma már határ,
hol ellenőrzik holmimat.
A biztos rév a vámra vár,
hogy visszavonják hol-mimet.

Semmi sincs sehogy

– Ottlik Géza egy mondatára –

se gondola
se gondolás
csak vissza s el-
len-pontozás

se indulat
se indulás
csak épp a stég
sehogy se más

ha lenne szín
mégoly fonák
fehér papír
csak így, tovább

nem tiszta tó
nem biztatás
innen is túl
sok tollvonás

Vasagyi Mária

Efemeridák*

(Apám naplójegyzetei)

Fülöp nagypapa

Santa Ci, 1951. január 4., szerda, 23 óra 44 perc. Inhambane-ből Madagaszkár és onnan India felé tartunk. Telihold. A déli féltekén sohase látható csillag bukkan fel az északi horizonton (talán az Antares vagy a déli Kiffa, de hogyan került oda?), hetven fokot felkúszik az égbe, azután a látóhatár mögé bukik, kisvártatva megint előbújik és széles ívben gyors utat tesz, libeg-lobog a bíboros fény, s amikor azt hiszem, megállapodott, újra kilendül és az egész kezdődik előlről. Bármelyik is legyen a kettő közül, aspera tempora jele, mégis fegyelmetlen járásához igazítom az utat, ezután már rá se nézek a műszerekre, semmit se mérek, úgyis mindegy, egyetlen parázsló pontba futnak a fokok és a percek s megszűnőben a tér. - Már megint eltévesztetted az efemeridát! - ordítja fülemben Ullápszidru s fekete arcát előnti a verejték. Sehoh a csillag, ugyan se Ullápszidru, se Hásztilloki, se a többiek nem látták. Pipinello gyors mozdulattal átveszi tőlem a kormányt, félrelök. Éjszaka van, mégis millió nap tüze éget a tengercsendben. A súly, amely ismét mardossa mellem, ezúttal maradandó, mint part fűvén az áradmány. Két éve lesz a nyáron, hogy lábam az otthoni porban megfürdött, hogy eltemettük Fülöp nagypapát s harmadszor láttam Esztert.

Szeretett jó apám, ma ezer 945 január hetedik vasárnap van. Ha itt lennél, talán nem csúfoltak volna meg minket ilyen kegyetlenül az egyenruhások. Na kislány már nem kell a sifonérban bujkálnod itt a felszabadulás mondták és megcírógatták a hajam aztán Fülöp dédapát és Jusztin nagypapát puskával ütlegelték és a város házára vitték kamionon ahol már sokan ültek. Egy héti éheztek és szomjaztak ott a pincében és vallatták őket és megverték. Fülöp dédapa jobbfele leszakadt. A padláson megtalálták Fruzsina régi rádióját a fülhallgatót amit Jusztin nagypapa vett neki még huszonötben és azt mondták hogy az lejádó és a Grünbergé, mert Fruzsínával együtt spionkodtak a sváboknak. Ezért Fruzsínát el akarták vinni mire a Petróci Jani azt mondta az övé és el is vitték rögtön kivégezni nem is tudjuk hova temették pedig az anyja naponként jár a város házára mégse mondták meg. Fruzsínát ezután ország építésre írták ki a barom telepre trágyát hányni de nem ment el mert súlyos beteg. Veron bort mért a katonáknak de legnagyobb baj, hogy már nem lakunk a cifra házban, hanem egy bűzös tó-féle partján a kender gyárnál. Mindenünket elvették. A bort a pincében kifolyasztották. És befeküdtek és fetrenkedtek a Szamorodniba Jusztin nagypapa látta, hogy fajtalanoktattak is. Sok embert lelőttek Franci bácsit a sarokról meg a fiát a Jaksit meg Jozefina szerelmét a jövendő mondó Ignácot mert nem adta nekik a lovát és mi is félünk. Mikor a holminkat hurcolták nagyokat röhögtek rajtunk a Retek utcai szomszédok meg egészen ismeretlen férfiak meg Jusztin nagypapa egykori cafatja a Kati. Amikor a lisztet

meg a zsírt meg a lekvárt vitték. Na most hogy érzitek magatokat a bődönök nélkül kiabáltak be a kapun. De én akkor éjjel a Fergeteg Juci kamrájának ablakán beröpültem és visszaloptam minden egyes üveg lekvárt és dunsztot meg a kolbászt meg a disznóságokat és a zsírból is valamennyit és mind eldugtuk az Apolónia néniéknél. Meg a nagy tükröknek is fuccs meg az angyal fejés bútorok meg az összes ezüstnek és a pálmáknak és a babér rózsának. Plúre estünk állapította meg Fruzsina és meg próbált néhány kiló lisztet és mazsolát kimenteni az Apolónia néniékhez de elkapták és Jusztin nagypapa is hiába könyörgött, hogy legalább a dunsztokat hagyják meg mert gyerek van a háznál meg a Veron is hiába töltötte a bort nekik és még a farába is csiptek az egyenruhások és szitkozódtak meg röhögtek és hangosan bőfögve megint kiröhögtek bennünket. Engem egy nő felírt mert valami otthonba

Steinhübel Zoltán: Dombormű

sziszegte: - Szép vagy tarka szalmazsák, de kopnak rólad a rózsák, vékonyodik az izsák, amit rejtegetsz! - Nagymamám mellett üresen marad a hely: Alajosé, a vízbefúlt kedvencé volt. Már rég kijárt volna neki a vörösbor, színültig töltötte a poharat Fruzsina, válogatott falatok kerültek a tányérjára, desszertből ő kapott legelőször, a régholt gyermek, a világ egyetlen halandója, akit nagymamám szeretett. A nyolcadik, akit magzatkorában halálra ítélt, mert beleunt a szülésebe. Akkoriban az angyalcsinálás eszközei között előkelő hely jutott a földiteknak, másképpen embergyökérnek. Egy téli vasárnap délután nagymamám felszúrta a méhéig, hogy áthasítsa magzatát, netán szíven sértse és megszabaduljon tőle. Szoknyáját leeresztette s a cselekedet hatását várva kitekintett az ablakon, amikor a ház elé ért a hintó, amelyen egyetlen egyszer jogos az utazás és nincs rajta visszaút. Hét árva tipegett

“Az Úr mindenki számára helyes irányt jelöl ki az e világi vitorlázáshoz, ám megtörténhet, hogy dühös szelet küld ránk vagy rossz hajóra szállunk vagy eltévelyünk s idő előtt elbuggyanunk a végtelenben.”

vagy árva házba akarnak vinni mert hogy elsanyarított a család a sublódfiókba. És a szüleim nincsenek. De Fruzsina elbújtatott az Apolónia néniéknél. Csak éjjel járok a viskóba, hogy együtt aludjunk és haljam a miéink szuszogását és el ne felejtsem őket. Fülöp dédapa senkihez se szól csak ül egy sámlin és sír. Fruzsina semmit se talál meg és a kenyeret is elejti és a Grünberget meg Anácskáját hívogatja. Én szeretném a te lélegzéset is hallani. Nem tudom, hogyan nézel ki mert a fényképen elhomályosodtál. Ezért kérek egy újat mert amikor röpködök nagyon kívánczok hozzád és szeretném látni a fejed tetejét. Szerető lányod Eszter.

Énekes nagymamám kilencvenedik születésnapjára szokás szerint az egész atyafiság összegyűlt. Csak a Gyöngyösök maradtak távol, akik anyám halálakor megátkozták a családot. Messzi kedvűnek tűnt a társaság, pedig az ünnepelt majd minden szava nem más volt, mint macera, amit mindenkinek végig kellett szenvednie. Ennek fejében gazdagon megrakták bennünket a nagyszüleim.

A virágkorát élő Kőkecske aznap zárva tartott, a törzsvendégek is hiába zörgöttek az ajtaján. Két hosszú asztalon terített meg Fruzsina az udvar közepén, és természetek terebélyességét meghazudtoló ügyességgel, függén tálalta fel a fogásokat most is, in floribus, akárcsak az első főztjét kiskorában, a Kőkecske híres konyhája mögötti tornácban. A konyha felőli asztalnál szokás szerint kora délelőtt foglalta el hadállását nagymamám, amikor még hosszú árnyékat vetettek a jázminbokrok. Egymagában úrkodott és unatkozott. - Ne máncorogj, Fruzska, Lenke, száll az idő, kerge lepke, elhalunk, mire megfő a leveske! A lakoma lelke! - kiabálta befelé, de senki sem figyelt oda. (Az utolsó születésnapja volt, hat hétre rá örökre elaludt.) Ahogy érkeztek a rokonok s mindenféle jót szállattak rá, mindinkább felújult az ereje, amelyről úgy hírelt, végleg lecsitult. Újra a régi érces hangon skandálta arcpirító rigmusait.

Bosszankodtak a vendégek, volt, aki orrát felhúzza távozott. A délebéd fénypontja fajtjuk volt citrommal, szardellamártással. Csőrében gallyal, bóbításon, legyezős farktolakkal újraéledt a nemes madár, majdhogynem felröpült. Félünk hozzányúl. Illata kitöltötte az udvart, amikor megérkezett Fülöp nagypapa. - Vén bakkecske, hol taslogtál, tán lánykákat taszajtottál! Nini, milyen bice-bóca, ferde mint a szuvas lóca! - harsogta nagymamám. (Fülöp nagypapa hajlott korában szenvedélyes szerelmi viszonyt folytatott egy szállási lánnyal, aki fiút szült neki, de Cubok Dénest nem fogadta be a család, ezért titokban látogatta Fülöp nagypapa és kiiskoláztatta, híres orvos lett belőle Budapesten. (Apám ambróziával, akkoriban divatba jött virággal köszöntötte fel anyját, nyomában setén toporgott Veron. - Jó anyjának ki paréjt hoz, egye meg a tízéves koszl! - bődült fel nagymamám, majd a vagonos özvegyasszony arcába

sziszegte: - Szép vagy tarka szalmazsák, de kopnak rólad a rózsák, vékonyodik az izsák, amit rejtegetsz! - Nagymamám mellett üresen marad a hely: Alajosé, a vízbefúlt kedvencé volt. Már rég kijárt volna neki a vörösbor, színültig töltötte a poharat Fruzsina, válogatott falatok kerültek a tányérjára, desszertből ő kapott legelőször, a régholt gyermek, a világ egyetlen halandója, akit nagymamám szeretett. A nyolcadik, akit magzatkorában halálra ítélt, mert beleunt a szülésebe. Akkoriban az angyalcsinálás eszközei között előkelő hely jutott a földiteknak, másképpen embergyökérnek. Egy téli vasárnap délután nagymamám felszúrta a méhéig, hogy áthasítsa magzatát, netán szíven sértse és megszabaduljon tőle. Szoknyáját leeresztette s a cselekedet hatását várva kitekintett az ablakon, amikor a ház elé ért a hintó, amelyen egyetlen egyszer jogos az utazás és nincs rajta visszaút. Hét árva tipegett

Colta Onisim: A befalazó tükör

utána. - Kit visznek? - kiáltott ki nagymamám a bábáskodókhoz. - Angyalcsinálót! - volt a válasz. Kihúzta testéből a gyökeret. Homlokán emberfej formájú heggel született a fiú. (Amikor partra emelték a tóból, ez volt az ismertető jegy.) A fenti eseményről csupán a bába, Pápai Terka tudott, akit röviddel a gyermek születése után nagymamám azzal vádolt, hogy elszerezte tőlünk az ezüstkanalakat, így mindenki tudomására jutott nagymamám hatalmas búné. - Villázatok, gyűltbélűek, kórászolók, ebvéretek! - rivalgott, amikor Fruzsina a madár felszedeléséhez látott. - Hozzátok ki Esztert, hadd etesse az apja! - szolt valaki. - Ne most, majd később, ha már befejeztük - szabadkozottam. Rá se néz a szülőatyja, oly ronda a Sári fattya! - sipította az ünnepelt. Árny lebbent az udvarra, ki tudja, honnan hussant elő, hiszen egyetlen burhanyót se hordott az ég. Sorra járta a vendégeket a barna fuvalat, meglegyintette az arcunkat, lebegtette a hajunkat, s a hirtelen jött clair obscur leheletére átbzongott bennünket valami aggályos hidegség, megrezzent a fajtjuk tolla, csőréből kiesett a gally, fel-felemelkedett a szalvéták csücske, mint a röpülést próbálgató kisgalamb szárnya. Közénk telepedett a hivatlan vendég. Énekes nagymamám felrikoltott: - Ügyes humó a halál, akit akar megtalál. - Hirtelen elhallgatott, mert megbénult a nyelve. Észre se vettük, hogy hatalmába kerítette a gengula. Ő maga se tudta, mert úgy trónolt tovább az asztalfőn, mint egy imént koronázott királyasszony, pedig már béklyóba szorította a vég. A chablis-t iddógáltuk, ciccentve dicsértük szőlővirág-zamatát, amikor betoppant Grünberg. - Mi ez a sötét? - torpant meg a kapuban, mire az ő arcát is megérintette az árnyék, amelynek jelenlétéhez kezdtünk már hozzászokni. - Messzi földi jövevény, ni, hogy lubickol a traminiban! Köpet főccsenve kurkászik valakire. Tán éppen rád! - felelt apám teli szájjal. Valóban, a poharakban és kancsóban fodrot vetett a drága lé, miközben permeteg nedvezte az udvart gyöngéden s oly csöndesen, hogy hallani lehetett Fruzsina szívének féktelen dobajlását a messziről érkezett szerelmes láttán. A cseléd kiadta az ablakon Esztert (tiltott cselekedet, mert halálos veszélyt hoz!), és Fruzsina az ölébe vette. Grünberg állához emelte a fényképezőgépet, felcsapta a fedelét. Nagymamám rigmusa elmaradt. Szeme kigúvadt, mintha izgó-mozgó gyermeket ijesztgetne alvás előtt, hogy pihenjen el már végre. A kövér oszlop-test csaknem egészen eltakarja Fülöp nagypapát, aki az állógallér szorításában, merev derékul ül mellette s úgy tűnik, mosolyog, pedig csak gondosan ápolat bajusza perdül felfelé. Fruzsina sörbet színű ruhájának széles fodrai közül alig látszik a kislány, csak a haja fehérlék a sötétben, akár éji mezőn a pitypang bolyhója. Mint ritka madarat szokás, apám két tenyere közt tartja Veron kezét. Minden ujján gyűrű, mind anyámé. (Mielőtt nászra léptem Sárával, nagymamám rám csatított: - Elveheted, de pucéran, nyomorban élvezkedjete kacéran! - Hát anyám gyűrűi? Legalább egyet. - Hogy az arany hol van? Ilon ujján a koporsóban csillognak az ékek sorban! - harsogta. (A kép szélén Márk pattanásos képű unokái süteményt majszolnak.) Két év múlva a németek agyonlövők mindkettőt egy baranyai falu határában. Utcát nevezett el róluk a hálás nép, a főtéren az emlékmű márványlapján első helyen szerepel a nevük. (Mellettük keskeny arcú gracilis asszony síró pólyást csitít. Ő Aliz, az idegenből hozott s korán megözvegyült menyecske, Gusztáv nevű fiával. Hazafelé tartott a lovas kocsí, amikor a hosszú sort bombatalálta érte. Semmi se maradt belőlük, helyükön hatalmas tölcser sötétlett az idegen földben.)

* (Részlet a szerző édesapjának naplójából, amely a szabadkai Üzenetben jelent meg)

Herta Müller

Csak úgy remélni, az is bűn

Béletem a szobába. A levegő meleg volt. Mintha sokan lettek volna ott. Ebben az éjben. Mintha sokat beszéltek volna. Nem egymással. Mindenki magában. Fehérlett a méz a falon. Semmi fehéret nem akartam érinteni. Egy szeg állott ki a falból. Csupaszon. Mintha a feje és az én fejem egy pillanatra ugyanaz lehetne. Félreleztem. Semmi sem függött a szegen.

Valami megváltozott a szobában: az ágy. Frissen áthúzva. Fehérrel. Volt valami bűnös ebben a fehérségben.

Ez egy álom. Az álomban bűn. Olyan homályos. Olyan tiszta, hogy maga is dolog. Hogy élettelenül és élesen hatalmába kerít mindent.

Semmi sem gondoltam. A bűn azonban gondolt egyet. Fejemre hullt.

*

Zsiráfok fekete kavicsból. Középpütt fehérek. Szarvasok fehér kavicsokból. Középpütt feketék. Szállnak. Zuhannak. Agancsbozót. Találat a feketébe. Találat a fehérbe. Helybenmenekvés. Főnn a sínek, kifelé Berlinből. És nem messze a Fal. És a Fal túloldalán katonák, mint vadászok. Lábujtát a szemgolyóig, milyen kicsi az eltávolodás egy személyen belül: a kereséstől a megtalálásig. A lövéstől a kinyújtóztatásig. A kötelességtől a bűnig.

És innesső oldalán a Falnak Kreuzberg, tarkább hullámveréssel és fájdalmas kijárással a kieltelenségbe.

*

Egyik délután vettem magamnak egy plakátot. „Minden ember idegen. Majdnem mindenütt.” – ez állt rajta. Az eladó nevetett a kis boltban, amelyben tegeződik Sartre és Dutschke, Dél-Afrika és Nicaragua. Az eladó hallotta idegen kiejtésemet. És én azt mondtam: ajándéknak szánom a plakátot. Vagyis hazudtam.

De az „idegen” szónál nemcsak magamra gondoltam. Hanem a „kisebbség” szóra. Az államokat képviselő kevesek mellett elvégre ott a sok kisebbség. Egész népek képviseltek befelé és kifelé egyaránt hamisan. És a sokak kisebbségében megintcsak kisebbségek. És ahol két ember van, ott az egyik kisebbségben van. Ahol pedig csak egy van, ott ő maga a kisebbség mindannak ellenében, ami napjait kiteszi. S mivel magányos, meg nem állhat.

*

Eichborndamm. Apám, az SS-katona nyomában járok. Archivum. Temető a polcokon. Szürke skatulyák, fehér ereszettel. Márványtörmelék és tömegsírok.

Az ember az előszobában öreg. Kicsi, és túl nagy a keze. Félek, nem, tudom: saját tetteiről vár felvilágosítást. Cipője orrával taktust ver az asztal alatt. Szabályosan és szaporán. Hangtalan, mégis induló.

Kaktuszok az ablakban. Tüskésen és magabiztosan az átlátszó állványon. Mint egy csontváz.

Szavak szorongatnak: „páncélos, felderítés, gránátos, katonakórház”. „A legvégsőig ott volt” – mondja a férfi az asztal mögül.

Az emlékezés. Összekapkodott idő bennem. Nézem a fényképet, amelyet apám a harcmezőn át küldött, mint katona. Nem hely az, ahol áll, hanem maga a háború, a legkisebb térben.

Egy út, nyugtalan végű lombokkal beszegve. A tenyérnyi fotóból szél csap meg. És az út összeszűkül. Elvkonyodik apám háta mögött, csillog a sárban. Lehette önkoporsó. Csak sötétebb.

A katonaköpeny súlyos, mintha ugyanabból a sárból szabták volna. És a gallér rovásírása fölött fiatal arc. Kemény, mint egy sisak, átváltozóban. Ilyen arc.

Sötét bolt kis utcában. A kirkatban több por, mint holmi. „Hagyatékok. Felvásárlás és eladás” – áll a cégtáblán. Egy rúdon ruhák. Nadrágok, szoknyák, kabátok. Sötét színek. És a mikor a kacsatok egy pillanatra fénylenek, a varrásokban a cérna: drót. Semmi, ami viseléskor a bőrhöz idomulna. S hozzá még a súly. Nem a külső, a majdnem mértani és a hatalomtól való viszonyától hideg, mint apám katonaköpenyének súlya. A nehézkedés, amely a testet nyomorítja. Egyedülív és áttetszővé, mígnem belelévődik a hullamerevség. Igen, ismerős ez számunkra a különféle lágeréből, túlélni a ruhát.

*

Aztán a szó: „német”. Hallom magabiztosságát. És nem veszem komolyan, a szót. És mégis. Amikor Klaus Barbie a tárgyalóteremben a képernyőről a szobámba nevet, átjár a hideg.

L:

*

A földalatti ülései fölött egy kép utazik az alagútban. Rajta női fej. Hajcsarókkal. A fej fölött ez áll: „Egyszer én is szívesen odatartanám a fejem.” Reklámba torkolló fenyegetés. Ki agyalhatta ki.

Rikító és sápadt, forró és hideg képek innen és onnan. Hogyan hasonlíthatom össze azt, ami annyira különböző. Két ország, akár két szem, sohasem érintkezik. Általam sem.

Tétován mutatkozik a tavasz. Mintha a kalendáriumban nem is volna már nyár az esők mögött. Hirtelenkés és fehér az orgona. Holnap pedig már barna. Virágzás és hervadás: ugyanaz különböző színekben.

És amit a bőrömön érzek, mint borzongást, Románia virágzó rétjei. Néha, mivel ebben az országban nincs összetartás az emberek között, a táj együttérzését kívántam magamnak. Erdőhalált, mint polgári engedelmességet. De még a diktátor közvetlen környezetében sem akad egyetlen szál fonnyadt levél. És a Fekete-tengernél, ahol a diktátor lefoglalta magának a nyári partot, kékszemű alázattal nyaldossa a víz a homokot. És a napfelkelte, éj plusz parázs, giccses akárcsak az ő izlése. És a szólást, hogy egyszer belepi a por, az iszonyatosat, naponta szaván fogtam.

És hogy egy ember egy egész nép gondolatait kioltja, nem megígéző lényével, hanem kegyetlen, apró fogásokkal, melyek hétköznapoknak tűnnek, mind tisztábban láttam. És egyre kevésbé fért a fejembe.

És hogy egy egész nép pótbírákra les a diktátor testét megmelegítő halál és az őt trónjáról lefricskázó Gorbacsov között. És mindkettőt anélkül, hogy maga bármit is mozdítana. Mikor éj borul az országra és a helyszín mindenki számára megközelíthetetlen, akkor kell megtörténnie. És a következő reggelen magabiztos hírként kell tündökölnie az ország fölött.

Csak úgy remélni, az is bűn. Csak úgy várni, és magadra nem gondolni. Vagy csak magadra.

Amire nem szűnünk meg gondolni, az nem emlék. És nem múlt az eltávolíthatatlan kolonc. Néha van erre a nyelvemen valami, majdnem szó. Máskor csak a hallgatás az ínyem mögött.

És éjszaka, alvás gyanánt, sűrű és pontos képekben a magammal hozott országot kell hajszolnom keresztül a testemen.

Sandu Vasile: Meditáció

HUDY ÁRPÁD FORDÍTÁSA

Zetelaka Blues

Széljegyzetek az E-MIL első táborához

A háromtagú zenekar szürkültekor belevág egy lassú chicagói bluesba a zetelaki fútca mentén. A hangosítás tökéletes, az elzúgó autók időnként rádudálnak a zenészekre, integetnek a teherautósofőrök. Arra sétál egy tehén, megáll, rábámul a szájharmonikás srácra, aztán át, az út másik oldalára, ahol a közönség csendesebbik része ül. A zajosabbik a zenészekhez közel. Két dal után a „közönség” a szó: valaki odamegy a mikrofonhoz, és felolvassa éppen aktuálisnak gondolt versét, prózáját. Aztán újra jöhet a blues.

Ilyen és ehhez hasonló jeleneteknek lehettek tanúi azok a járőrök, akiknek éppen a zetelaki tanácsépület felé vitt az útjuk augusztus 20–24. között. Nagy volt arrafelé az író- és műzsasúrúság, az Erdélyi Magyar Írók Ligája éppen szervezői potenciálját tesztelte, első alkalom, hogy egy többnapos rendezvényel: írótalárral.

A program nagyszabásúnak, bőségesnek ígérkezett. Ambiciózus volt már maga a tábor „címe” is: Erdély – határtalanul. Talán annak a felvetésnek volt egyenes következménye ez a cím, amely már az E-MIL alapszabályzatának kidolgozásakor is elhangzott: erdélyi magyar író az, aki annak vallja magát. (Ily módon a szervezetnek számos magyarországi vagy felvidéki születésű tagja is van.) A „határtalanság” szelleme ugyan valóban jellemezte a tábor – az elhangzott előadások vagy felolvasások nem csak az Erdélyben íródo vagy Erdélyről szóló irodalomra szorítkoztak –, kétségtelen azonban az is, hogy kevesebb volt a külhoni „nagy név”, mint korábban a Szegedi

Tudományegyetem és Odorics Ferenc kezdeményezte erdélyi Határon-táborokban (amelyekre a 90-es évek második felében került sor Árkoson, Parajdon, illetve Szovátán). Az Erdélyben élő írók közül is távol maradt ezúttal néhány olyan fontosabb szerző, akik megjelentek a 2001-es hargitafürdői írótalálkozón, s a népesebb tagságú magyar írószervezetek közül ezúttal csupán a Fiala Írók Szövetsége képviseltette magát Zetelakán vezetőségi szinten.

Másfél évvel korábban Hargitafürdőn még kétséges volt, hogy melyik az a szervezet vagy intézmény, amely gazdájává lehetne egy hasonló tábornak (amelyet akkor még a szárhegyi alkotókörpont, a Hargita Megyei Tanács és a Székelyföld szerkesztősége szervezett „koprodukción”). Mára már egyértelmű – és ez hatalmas előrelépést jelent –, hogy ez a szervezet az Erdélyi Magyar Írók Ligája. A Ligának alig fél év alatt, létrejötté óta sikerült az alapító tagságnak mintegy négyszeresére, nyolcvan főre bővítenie a taglétszámot. Ez a zetelaki tábor zárórendezvényén elhangzottak alapján az erdélyi íróársadalom mintegy kétharmadát jelenti. Kétségtelen, hogy a szervezetben meghatározó szerepet tölt be az Erdélyi Híradó kiadóhoz kötődő fiatal, kilencvenes években indult írógeneráció – a Liga létrejöttében és infrastrukturális működtetésében övek a kezdeményező szerep. Ugyanakkor a már beérkezett idősebb írógeneráció örömmel (és talán megkönnyebbüléssel) fogadta ezt a megoldást, és bizalmat szavazott a kezdeményezésnek, „lássuk, mi lesz belőle” alapon. Ilyen értelemben is nagy volt tehát a várakozás a zetelaki írótalárral.

Kevés író volt, aki rosszul érezte magát Zetelakán. Bánatos, depressziós tekintet nemigen akadt. Enni- és innivalóra sem lehetett panasz. A zetelaki iskola diákjai a tábor első napján, augusztus 20. tiszteletére kitétek magukért, jó volt hallgatni a teli tüdőből éneklő, szavaló és furulyázó gyerekeket. Az írók válasz-felolvasása is hasonlóan ünnepre, telitüdőre sikeredett.

A helyszín ellen az első komolyabb kifogások akkor merültek fel, amikor a második nap délelőttjén Fried István Márairól szóló, kötetlenül csapongó szemináriumát és Szonda Szabolcs kortárs román irodalommal kapcsolatos előadását hallgathatta a közönség. A hatalmas, teremben, s az asztalok rideg négyzetében nehéz volt hallhatóan beszélni és fenntartani a hallgatóság érdeklődését. Ugyanez a probléma az esti, még nagyobb közönség előtt zajló felolvasáson is megismétlődött. Másnap délelőttől szerencsére az előadások átkerültek egy kisebb, 15–20 férőhelyes tanácsterembe, Banner Zoltán, Boka László, Kántor Lajos, Bengi László és e sorok írója így kisebb közönség előtt, de jobb körülmények között tarthatták meg előadásukat.

Változó érdeklődés és közönséglétszám mellett zajlottak a közeli falvakban/városokban (Szentkeresztbányán, Gyergyószentmiklóson, Gyergyóremetén, Gyergyócsomafalván és Székelykeresztúron) szervezett E-MIL „kiszállások”. Nyilvánvalóvá vált, hogy igény van ezekre a találkozásokra, annál is inkább, mivel a könyvterjesztés hiányosságai miatt gyakorlatilag ez a leghatékonyabb módja az élő irodalommal való szembesülésnek. A legnagyobb

közönségsikert egyébként Kányádi Sándor és Molnár Vilmos aratták a zetelaki helyszínen.

Az írói-költői szemináriumok viszont érdeklődés hiányában elmaradtak, s a filmvetítések sem vonzottak túl sok nézőt. Ily módon az alapvető élmény, amely a táborot jellemezte, annak szabad alakíthatósága volt. (A tábor egyik fénypontja, a disznóöléssel egybekötött „Műzsák éjszakája” erre az ötletre is épült.) Mindenkinek mást jelentett ez a találkozás. Páll Zita www.terasz.hu-n vezetett online naplóját látva néha az lehetett az olvasó érzése, mintha nem is ugyanabban a táborban, ugyanazokon a rendezvényeken vett volna részt. Talán mégis az a fontos innen nézve, hogy Boka László és Papp Sándor Zsigmond pingpongban verhetetlenek, vagy hogy ilyenkor már igencsak hideg a zetelaki tó vize.

Az E-MIL első táborá révén bizonyított: alkalmas nagyobb rendezvények lebonyolítására is. Nagyobb bakik nélkül zajlott a találkozó, jó alkalom volt a személyes beszélgetésekre. Ugyanakkor talán jobban ki lehetett volna használni a tényt, hogy a rendezvény egy sűrűn lakott faluban zajlik – bár az írók helyi családoknál voltak elszállásolva, a vendéglátók (és az írók maguk is) számos eseményről késve szereztek tudomást. A fő helyszíneként szolgáló nagyterem nem minden esetben bizonyult megfelelőnek – fontos lett volna egy 40-50 férőhelyes, közepes nagyságú rendezvényeknek helyet adó kisebb terem is keresni. A következő táborig a Ligának remélhetőleg sikerül több írószervezettel felvenni a kapcsolatot, és megerősödni annyira, hogy az ideinél (még) vonzóbb előzetes programot hirdethessen meg. Aztán már csak tartania kell magát hozzá.

BALÁZS IMRE JÓZSEF

Sárközi Máttyás

Háromszáz éves torony

A filozok nem fértek a bőrükbe, aludni egyáltalán nem lehetett tőlük. Árvay, az Amerikából jött egyetemi tanár végigkergette a termeken Filárt, az összehasonlító irodalomtörténész, plasztik játékkarddal hadonászott és rekedten üvöltötte: – Leszürlek, mint egy kutyát!

Az irodalomtörténész, kilóit meghazudtolva, fűgén iramlott tova, leszárgult a torony dübörgő grádicsain a kerek nagyterembe, ahol egy jobb sorsra érdemes, ifjú holland művész a szobrai állította ki, csupa szúrós, szegletes fémkompozíció. Itt beugrott Filár egy embermagasságú szobor mögé, amelynek nekirohanva doktor Árvay felvérezte homlokát és karját. Ettől megnyugodott.

Magda a női hálóterem küszöbén állt s méltatlankodva fintorgatta sima cserkészlánya-ábrázatát.

– Nem elég, hogy lehetetlen aludni tőlük – mondta Anninak – ráadásul mocskosszajúak. Neveletlen banda.

A filozok még sokáig dübörgöttek föl-le: egy folyóirat főszerkesztőjét bezárták a szekrénybe, egy lírai költőnek ellopták és az utolsó cseppig megitták két üveg konyakját.

Tamás a duhajkodásban nem vett részt, ő itt még új fiú volt. Ilfordban ritkán maradt fenn éjfél utánig, most is elalmosodott. De a ricsaj közepette képtelenség lett volna aludni, így a sarokba húzódva szítta kihűlőfélben lévő pipáját. Nézte a rajcsúrozó öregfiúkat, akik már majd mind nősek voltak, vagy elváltak, gyerekes családapák, s ezt az évenkénti holland kirándulást nemcsak szellemi felüdülésnek tekintették, hanem a maguk sok mindent pótló infantilitásában afféle kanmurinak is, vidám, szilveszteri hangulatú korhelykedésnek, évfolyamtalálkozóknak, dzsemborinak, zarándokútnak az ifjúság forrásához.

A sebzett professzor jajongása lecsalta Tamást a nagyterembe, akárcsak a pongyolás Magdát, aki még mindig fintorgott és foga közt elszisszentelt egy-két „barbárok”-at, vagy „hülyék”-et, de azért a zilált profnak ő nyújtott elsősegélyt, s vizes zsebkendőt nyomott homloksebére.

– Blődheit, ezek tiszta blődök – mondta aztán Tamásnak, aki részvevőn figyelte az eseményeket.

– Megzavarják a maga beauty sleep-jét – válaszolta a fiatalember.

– Maga angliai? (S mikor a fiú hümmentett) – Először van itt?

– Először.

– Én már negyedszer. Ősszel minden évben eljövök. Vonzanak az érdekes emberek. Tudja, ahol élek, Frankfurt mellett, találhatok jómódú fiatalembereket, jóképűeket is, de intellektuális gondolkodásukat nem.

Már a bárpuhánál ültek és a szolgálatos bár-kisegítő, egy szakállas holland, genever-t buggyantott a poharukba. Tamás keveset szólt, pőfékelt, elszította a töltetet, majd parázsra újból rátömött a kerek szelencéből. Hallgatta Magdát, aki még így késő éjjel is üde jelenség volt, tele az elmúlt nyár európai napsütésével. Folyamatos csacsogásából kiderült, milyen életre vágyik: családi villára fenyők és nyírek között, nyári lakásra a spanyol tengerparton, piros kis sportkocsira, ezüstszürke Mercire, szöke és jóinevelt gyerekekre, estélyiruhás operalátogatásokra, csokornyakkendő íróbarátokra, mindenre, ami a képeslapokban látható.

– Persze, ez így túlzás. De konok kitartással, részben vagy egészben, idővel megvalósítható. Magda hátravetette a fejét és a hatás kedvéért néhány másodpercig így is maradt.

Aztán közelebb húzódott Tamáshoz, aki pipaszutykot kapart egy gyufaszállal, más híján a kiürült poharába. – S maga hogy élne, ha tehetné, Tamás?

– Magda, kapjon magára valamit. A parking legszélén áll egy rozoga Austin, az az enyém. Lefeküdni nem érdemes, amíg Árvay és a többiek a teljes repertoárt le nem adták. (Épp a Sztálin Kantátánál tartottak.) A kocsiban várom, lehajtok az öbölre és közben beszélgethetünk.

Feketeségben kövülten aludt a holland városka, lassan berregett végig főutcáján a kopott kocsi, ki az országútra s az erdő mentén az öbölre. Tamás elmondta, hogy két évet még a Műegyetemen végzett, de a tanulmányait Londonban fejezte be. Repülőgépeket tervez, szereti a zenét, sokat olvas, London mellett lakik egy régi házban, amely csak három szobából áll: egy van lenn és kettő fenn, előszoba nincs, belépve mindjárt a nagy nappaliban találja magát az ember, ahol sok a könyv és kényelmes karosszékek terpeszkednek. Mert hát olcsóbb házat venni, mint lakást bérelni. Az egyik kis fönti szoba a dolgozója, onnét figyelheti az égbolt színváltozatait, amelyekkel csak egy szigetország ege szolgál, főleg délután vagy hajnalját.

Közben leérkeztek az öbölhöz, amely sivár volt, sötét és lapos, de tengerszagú és a visszahúzódott víztükör időnként meg-megvillant távolabb.

Magdi már tegezte: – Ezt szeretem benned, hogy ilyen nyugodt, pipás angol vagy. És te milyennek látsz engem?

(A fene egye meg a hülye kérdéseidet – gondolta némi ingerültséggel Tamás. Csinos kis szentiimentális cserkészparancsnoknak látak, akinek igénye a mélynek tűnő sekély lellezés, Rákospalotáról hozott s most Dörningheimben kiforrt, konok feltörekvési vágygal párosítva.)

– Turcsi orrúnak – mondta végül.

Magda ekkor sutogni kezdett: – Mint amikor a réten fűszál a fűszálhoz hajol...

– Jobb, ha visszamegyünk, kezd egy kicsit késő lenni – mondta Tamás. Kevetlenül begyújtotta a motort és visszakanyarodott a kocsival az útra. A toronyig nem szóltak egymáshoz.

A költő, a szerkesztő, a prof meg az összehasonlító irodalomtörténész ott ült a bár sarkában. Látták őket együtt belépni. Tamás megállt az öregfiúknál. A filozok regényt írtak, brigádmunkában. Lejtős Lanka örömlány ledér kalandjairól íródott a kaláka-regény, négy oldalt már sikerült összekalapálni két éjszakai szeanzson.

– Gyere, Pintér Tomi, igyál és ötlölj – szólt felé a költő, aki ismerte még gimnazista korából. – Hősünk Lanka, az idegenbe szakadt úrilány, aki nem veti meg a földi örömeit.

– Enni szeret? – kérdezte Tamás, aki hirtelen döbbsen rá, hogy éhes. A holland kantinos lányok gyéren táplálták a tanulmányi hét részvevőit.

– Enni és inni imád – helyeselt a prof.

– Akkor hát írjunk a sztoriba egy Krúdy-mód érzéletes ebédet. Vétődhet Lanka akárhová, kissé elangolosodhat, vagy kissé elnémetesedhet, de ha más nem, a gyomra feltétlen megtartja magyarnak.

– Helyes beszéd – mondta az összehasonlító irodalomtörténész. – Kezdjük ott, hogy Lejtős Lanka vadas nyulat eszik zsemlegombóccal.

Papp Attila Zsolt

Hosszú

Ez nagyon hosszú nyár volt, édesem. Most álmainkat csomagoljuk össze, a nyári cuccot mind pakoljuk össze.

A magnó megy. Hát táncolj még velem.

És semmi más, csak még ez a keringő, egy újrakitalált gesztus csupán. S míg arcunkra az árnyék újra ránó, egy keringő legyen.

A kék Dunán.

Mehetünk aztán. A ház, az itt marad: a konyha és a teljes szobabútor, és széles ágyunk, hol meztelen hasad alatt e nyárba visszacsúsznánk újból.

Egy hosszú ős jön, hosszú tél utána – még itt vagyunk a vénlányok nyarán. Egyetlen álmat se hagyjunk hiába. Egy könyvet se. S egy évet sem talán.

Éjszakáink' ne hagyjuk martalékul; egy estét sem, ha Kronosz érte jön. Ha átértünk, még előszedjük ott túl: a tengerszint alatti mélykőrön.

(És így tovább. A költő, nyilván, túloz. A kék Duna. Árnyék az arc falán...)

Virágcserepben öntözött magány, ez marad itt.

No, készüljünk az úthoz: találkozunk a dél- s a mélykőröknél.

S egyszer, mielőtt végleg elzörögnél, ha van rá nyelv, hát elmondhatnád végre, hogy hosszú évszakok elől mivégre indultak álmaink s meddig értek el.

Ha van rá nyelv.

Két kezéd az asztalon. Hosszú történet lenne, mondod, nagyon hosszú. És különben is.

Kit érdekel.

Baciu Călin: Kompozíció

Sebestyén István

Ha tudnám

Ha tudnám, hogy lelkedet
meg
gyermekeidért való ösztöneidet
Érted égő
tűzembe dobtad –
koponyám legdrágább zugában –
finom velőbe ágyazva
hordanálak,
s szembeszökő
gyémántfényt hörpölnék,
hogy belém láss.

Én vigyáznék

Ha szakállas Isten lennék
a Világot tenyeremre tenném;
de a lompos Tűznek
azt sem engedném,
hogy a körmöm hegyén
csiholjon alig hunyorgó zsarátnokot,

s ha mégis, vakmerőn,
közelembre jönne,
reája szörnék száz kibontott
zuhatagot...

E1...

El kellene menni szép, sárga úton
képzelet nevelte, zöld lombok alatt.
Boldogan dúdolnám azon az úton:
minden, ami van, mögöttem elmaradt.

Mert földem, bár mesés Óperencia,
tengerén csak egy öböl, mi kincset ér;
rólam meg már lemállott a gyolcsruha,
és körülöttem a víz csak térdig ér...

De nincs már gyermekként álmódott erő,
hogy nagy reménybatyuval útrakeljek;
szép, szellő-csüdű lovam sem áll elő,

nem is találnám meg már rá a nyeret,
s rég elfújta böjti szél azt a zabot,
amit jászlaból hajdan ropogatott...

Globalizáció – lokalizáció a magyar költészetben

Folytatás az I. oldalról

Számunkra itt Európa közepén és keleti felében viszont a veszély még hatványozottabb formában csapódik le, mert a másfajta normák miatt konfliktushelyzetet teremtenek. És ebben a kialakult konfliktushelyzetben a költészet kizorul a mindennapokból. Persze, a krétaiak is jól megvoltak három ezer évig költészet nélkül, hisz egy sort sem írtak le, ez a „hozzáállás” viszont már nem ültethető át mai világunkba. Elhangzott, mennyire fontos, hogy a globális emberi értékek ne vesszenek ki a globalizáció miatt.

Pintér Lajos, József A. díjas költő, a pécsi Forrás szerkesztője azonban már kevésbé sarkalatosan szemléli ezt a kérdéskört. Szerinte, a globalizáció-lokalizáció szélsőségek partjai között, mederben tartva életünket kell eveznünk, anélkül, hogy valamelyik oldalon zátonyra futnánk. S hogy érthetőbbé tegye érvelését, feltette a kérdést: a csongrádszentesi kubikosok, akik a Tisza gátrendszerét építették, lokálisak vagy globálisak? Majd azonnal folytatta a választ: úgy gondolja, globálisak voltak, mert megépítették „a magyarság kínai falát”, a gátrendszert. Magyar szemmel, természetesen lokálisak, hisz „csak” az ország egyik vízvédelmi rendszerét építették, ám az emberiség mértékével hősök lettek.

Az ember, amellyel hogy lokális, egyetemesnek is kell lennie, másképp képtelen megvédeni magát a külső információáradattól, s egy szép napon belevesz a globalizációba. A lokalitás partfala a provincializmus, hisz van, aki képtelen átlátni a „falat”, s csak maga körül kapirgál. Ez azonban téves útnak bizonyul, hisz mindenkinek túl kell látnia a közösségen, amelyben dolgozik, amelynek tagja. Pintér hangsúlyozta, az ember teljesítménye legyen globális, de ő maga ne legyen gyökértelen, hisz aki a szülőföldjét nem becsüli, az hajlandó azt mondani, hogy őt nem is anya szülte. Ez viszont már a gyökerek

teljes tagadását jelenti. Egy másik érdekes és elgondolkodtató fogalomként hangzott el a „globális provincialista”, vagyis, az ember, aki nem gondolkodik sehogy, aki mindent szeret, ezért nem szeret senkit. Pintér Lajos megközelítésében a lokalizmus, amikor az ember a dolgok súlyát a szívére veszi, és globalizmus, amikor az ember a dolgok súlyát a vállára veszi.

A tanácskozás és vita egy másik témaköre a kis civilizációk, kultúrák – mint például a magyar – sorsával, veszélyhelyzetével foglalkozott, hisz a ránk zúduló globális információáradat talán nem is titkolt célja, hogy maga alá gyűrjön bennünket, s le-számazzottaink egyszer majd Petőfiről az iskolában angolul tanuljanak néhány általános fogalmat. A kis civilizációk veszélybe kerülnek, ha képtelenek lesznek összhangba hozni a kisember sorsát a világ sorsával, ha képtelenek lesznek egyáltalán helyet találni a kisember számára. Célként kellene kitűzni a nemzeti irodalmak integrálását a világirodalomba, még akkor is, ha ezek a művek nem világnyelven – angolul, franciául, németül – íródnak. Sajnos, a világ nem akarja tudomásul venni a nem angol nyelvű irodalmat, s ezt bizonyítják az elmúlt évek irodalmi Nobel-díjai is. McDonald's világirodalom van (Pintér Lajos), és sajnos nekünk, magyaroknak lassan tudomásul kell vennünk, hogy íróink sosem kerülnek már a díj közelébe. Nincs magyar Nobel-díjas író, habár „írónagyságaink” vannak. Ennek egyik oka, hogy nem írnak angolul, ráadásul a fordítások gyalázatosak. Példa erre most Eszterházy Péter, akinek angolra fordított könyvére Londonban csak legyintenek, mert a fordítás fényérvényre kullog az eredeti mű értékétől, ízétől. Persze, ne felejtsük el, hogy a hatvanas években Illyés Gyula, a nyolcvanasokban Juhász Ferenc karművészi pályára került a Nobel-díjhoz, ám a rosszul szabályozott és elengedhetetlen diplomáciai mozgás megfosztotta őket a kitüntetésről. Vigasztalódjunk azzal, hogy

Csehov sem kapott Nobel-díjat, mégis elég jól megvolt.

A magyar irodalom helyzetének, helyének megítélésakor el kellene fogadnunk a gyakran emlegetett „magyar pesszimizmus” fogalmának létezését, amikor a világirodalomból való kizorúlással kapcsolatban Európa peremvidékén érezzük magunkat. Pedig nem Magyarországon van

Pintér Lajos költő a „McDonald's világirodalomra” figyelmeztetett

Európa peremén, hanem, például, Finnország, ám a finnek sosem érzik magukat kirekesztetteknek. Igaz, Európa nyugati vagy északi felén az irodalmi normák is mások. Például, Villon magánéletében gyilkos és rabló volt, Alfred de Vigny Napóleon besúgója (amolyan III/3-as ügynök), ám a franciák ezt sosem hánytorgatják fel nekik, bátran ki merik állítani őket nemzeti irodalmuk pantheonjába, s nem keverik össze az embert az alkotott művel. Nálunk ez pont fordítva idegződött be: ha az íróknak nincs makulátlan

magánélete, akkor az irodalomkedvelő társadalom egyszerűen tudomást sem vesz róla, mondván, milyen erkölcsi példával szolgálhat egy ilyen ember. Hiába alkotott magyar író remeket, ha magánéletében gyilkosságért vagy pedofiliáért kellett bűnhődni.

A tanácskozáson elhangzott, hogy 2002-ben csak az a japán, dél-amerikai, egyiptomi vagy kínai író lehet sikeres, aki kiköltözik a saját, lokális kultúrájából, s az európai olvasói ízlés megfigyelve és kiszolgálva létrehoz társaival együtt egy nemzetieskedő, univerzális grill-irodalmat. Ennek receptje nagyon egyszerű: a regényt, verskötetet angolul kell megírni, s meg kell tüzdolni némi sajátos, nemzeti ízzel, s máris kész a világgraszáló mű, amely kellő politikai hátszéllel, menedzseléssel akár Nobel-díjat is kaphat. Szerencsére, magyar író

ilyet még nem tett. Most Márai áll legközelebb az igazi nagy nemzetközi elismeréshez, ám ő, bárhol is élt vagy dolgozott, a magyarságával lett világhírű és nem engedett a csábításnak.

Az irodalom globalizációjához-lokalizációjához kapcsolódott Kiss András temesvári költő hozzászólása is, aki csupán a szűkebb régióknak irodalmi problémáira hívta fel a vendéglátók figyelmét. Elmondta, Temesváron nem érzik az anyaországból feléjük kinyújtott kezét, mivel ez nem szervezett, intézményes formában működik. Sajnos, a határokon átnyúló irodalmi kapcsolatok alapja személyes jellegű, ráadásul az anyaország figyelme szinte kizárólag a tömbmagyarságra irányul, holott a Bánságban is élnek magyarok.

A fentebb leírtak csupán morzsái a Csongrádon elhangzottaknak és az egész témakörnek. Szeretnénk, ha a problémakörhöz Önök is hozzájárulnának, vitatkoznának, elküldenék véleményüket hagyományos levélben vagy az Irodalmi Jelen ij@nyugatijelen.com elektronikus címére. A legérdekesebb véleményeket közölni fogjuk.

Nemzeti, nemzetközi

Folytatás az I. oldalról

Nos, Poitiers-ben az egyetemista fiúknak és lányoknak a provinciális Veres Péter sokkal inkább felkeltette az érdeklődését, mint az européer pózokban tetszelgő lírai költő. Péter bácsi regényét kézzel-kézzel adták, mert egy olyan földrajzi és lelki klímából tudósított az emberi természetről, amely addig ismeretlen volt számunkra. A költő verseit pedig féltreolták, mondván: ezt a fajta lírát megkaptuk már saját költőinktől, a század elején. Méghozzá sokkal jobb minőségben.

Akkor jöttem rá egy igen fontos igazságra: nemzetközi érdeklődésre elsősorban az a mű számíthat, amelyik bizonyos értelemben nagyon is nemzeti. De úgy nemzeti, hogy az egyetemesség próbáját is kiállja. Bartók Béla így lett világnagyság, kortársa, ifj. Ábrányi Emil – aki éppen úgy Koessler-tanítvány volt, mint ő – nem tudta áttörni hazája határait, pedig komoly tehetséggel utánozta a divatos nyugat-európai mestereket. Még olyankor is, amikor pedig témáját tekintve magyar művet produkált, mint például az 1901-ben komponált Magyar suite-t. ezzel a kérdéssel kapcsolatban hadd idézzek egy színikritikából, amelyet Ady Endre írt húszéves korában. Debreceni újságíróként megtekintette a helyi színházban Berczik Árpád méltóságos úr, miniszteri tanácsos Himfy című darabját, és a következőképpen vélekedett róla:

„Berczik darabját azért dicsérik sokan, mert a nemzeti irányt követi. Egy rövid disztinkciót legyen szabad nekem itt tenni. Az irodalomban nincsen jogcíme annak, ami csupán nemzeti – általános vonások nélkül. Az örök emberi hasza át a nemzeti irány produktumait, mert csakis így számíthatnak komoly értékre, igazi sikerre. A Berczik darabjának ez az érdeme sincs meg. Goethe egy olasz költőről írt, Torquato Tassóról, és ez a darabja örökbecsű, hatalmas művészi, és mégis német alkotás. Berczik egy magyar költőről írt magyarul – fájdalom, nem mondhatunk többet róla.”

Ehhez, úgy vélem nem kell kommentár. Egy nemzet költészetét csak akkor „jegyzik” nemzetközileg, ha univerzális összefüggéseiben tárja fel még a speciálisnak minősülő gondjait is az illető nemzetnek. Ezért van, hogy Batsányi a „vigyázó szemeket” Párizs felé irányította a

tizenennyolcadik század végén. Petőfi Pesten lelkes költeményben üdvözölte a palermói forradalmi megmozdulást az 1848-as év legelején, mert tudta, hogy az ottani események nem közömbösek a mi készülődő forradalmunk szempontjából sem. Hazánkat tehát sohasem lehet kiszakítani a világméretű összefüggések szövevényéből. Aki úgy ápolná az országát, mint valamiféle környezetéből kiemelt, üvegházi növényt, az a vesztét idézné elő. Mert nincs elkülönítő üvegház: egyetlen hatalmas kert közös talajába plántáltattak a Föld népei. A kert különböző ágysait lehet eltérő módon trágyázni, kapálni, locsolni, de a jégverést lokalizálni nem lehet, hiszen az egyformán sújtja az egész kertet. Védekezni is csak összefogva lehet ellene. Ezért a hazafiság, az őszinte nemzeti érzés terményt ígérő ága csakis az együttgondolkodás törzsokebe ojtva foghatja meg. Mellverő, szájtepő, önző és elvakult magyarkodással nemcsak kárt okozunk magunknak, de nevetségessé is válunk a világ szemében.

Legnagyobb nemzeti költőnk – éppen, mert az ő idejében a magyar gondok európai méretű problémákkal „rímelték” – szinte egykettőre világirodalommá vált. Petőfi-versek már a költő életében is jelentek meg németül Leopold Komper, Moritz Kolbenheyer, Dux Adolf fordításában, John Bowring jóvoltából pedig angolul is. Halála után aztán gyorsan növekedett az időben, hiszen Charles Louis Chassin a francia, Giuseppe Cassone az olasz, Mihail Mihajlov pedig az orosz olvasókat már 1860-ban megajándékozta Petőfi verseivel. Érdekes, hogy 1893-ban éppen egy kubai költő, Diego Vicente Tejera volt az, aki először fordította spanyolra Petőfi néhány költeményét.

Manapság a helyzet az, hogy éppen a globalizáció következtében rohamosan szaporodnak a különféle nemzetek közös – méghozzá súlyos – gondjai. Ilyen körülmények között, hogy úgy mondjam, óhatatlanul nemzetközibb „tematizálódik” az egyes országos valóságra érzékeny költőinek a tevékenysége. Akik pedig a lélek legbelsőbb tájaira menekültek eddig is a valóság elől, azok továbbra is az emberi természet legrejtettebb bugyrainak feltárásával próbálkoznak több-kevesebb sikerrel. Akik többel, azok esetleg nemzetközi érdeklődésre is számot tarthatnak.

A lényeg az, hogy ne dőlünk be azoknak, akik valamiféle rezervátumba igyekeznek bennünket szorítani, mondván, hogy a líra már teljesen magánügy. Társadalmi szerepe, jelentősége végérvényesen megszűnt. A világ specializálódott, a költőknek már nem kell politikusokat, filozófusokat, szociográfusokat pótolniuk, foglalkozzanak immár önnön köldökük intenzív vizsgálatával. Közönségre se tartanak igényt, a szakma, a „beltenyészet” vállveretése legyen nekik fontosabb a közönség elismerésénél.

Nos, ezt akarják belénk szuggerálni. Egyfajta jelentéktelenség-tudatot, hogy ne legyen kedvünk – és főleg önbizalmunk – elevenen tartani a nemzet igazságérzetét, világszerte erősítve a kiszolgáltatottságot, a determinált emberekben a lélek védekezőképességét ezzel. Mert erre is alkalmas még a költészet, nem csupán posztmodern hókuszpókuszokra. Persze, azokra is szükség van, átmenetileg. A futuristák bölcsőjét, például, az 1889-es párizsi világiállítás ringatta, amely a gépek kultuszának kezdete is volt egyben. S ma már mosolygunk is nagyhangú túlzásaikon, kihívó handabandázásaikon, egyet el kell ismernünk: számos vonatkozásban komoly hatást gyakoroltak a húszadik század költészetének további fejlődésére. Részben nekik is köszönhető, hogy a líra racionálisabbá vált, szemléletét és eszközeit megújítani volt kénytelen. Ők is ludasak egy kicsit abban, hogy az ösztönösség és a tudatosság aránya az utóbbi javára tolódott el a legindulatibb, legszemélyesebb műfajban is. Az emberek lábba hozásának, felizzításának a módja meg kellett változzon, ha lépést akart tartani valamelyest a rohamosan fejlődő technikával. Ennek a kimódolása viszont nem ment egészen simán. A temérdek kísérlet közül jó néhány alaposan túlszaladt a célon. A költészet állandóan keresi legkorszerűbb lehetőségeit, s keresés közben olykor ma is ilyen vagy olyan zsákutcába téved. Véleményem szerint, jelenleg is ott tartózkodik. Erős reményem, hogy nem végérvényesen.

Költő vagyok, magyar költő. Akkor vagyok korszerűen hazafi, ha azt a picinyke szeletet illesztem a világkultúra gömbjéhez, amit csak innen lehet odailleszteni. Innen, ebből a kicsi országból, ebből a lelki klímából, ennek a népnek a karakterisztikus jegyeit hordozva, ezzel a történelmi múlttal a háttér mögött. Hogy egy harmincnégy évvel ezelőtti írt versem zárószóival végezzem:

A világ ránk tekintve arra számít,
Hogy vállalunk gondjából egy hazányit.

Efemeridák

Folytatás a IV. oldalról

Paulina néni szájához emeli a falatot, villan a kés a kezében, Hektor bácsi poharát peremig tölti fivére, Karcsi, a háklis öreg, akinek vérebekekkel örzött állatkerje volt egy pusztai tanyán csimpázzal és egzotikus madarakkal meg hullókkal. (Kígyómarástól halt meg nemrég.) Mellette ül a macskakínzó Frigyes: a Sárkányoson, a Rekettye utcában és az Elemérközben minden macska félszemét kiszúrta, farkát vagy hátsó lábát lemeteszette, de sok volt a tájon a fül- és orrnélküli állat is. (Mindenkülki, asszonyt se talált magának, magányosan halt meg cukorbaiban, mindkét lábát tövig levágták a fővárosi orvosok, de már nem lehetett megmenteni.) A petróciek közül itt van a rokonság színe-java, a későbbi homo novusok is, a felkapaszkodott rongyosok, de Viktor és Menyhért úgyszintén, a kiállhatatlan fivérek. (Néhány hónap elteltével kintütemtetett hazafiak, ám nemsokára, egy ködös novemberi hajnalon kivégzik őket az új hatalmasok. Apám meggyászolta őket, pedig a Kőkecske meg a Fastyúk élet-halál harcában mindig Jozefina pártját fogták, Fruzsina esküdt ellenségei, gyilkosaiknál is bemószerolták őt meg Grünberget azzal, hogy kémeek, tették ezt nemcsak gonoszságból, hanem kegyelem reményében, mégis statárium elé kerültek.) Amint megérkeztek, sértő jelzőkkel illették Fruzsínát a vénlányága és kövérsége, Grünberg származása és foglalkozása miatt. Felugrottam az asztaltól és mellbe döngtettem őket. Mielőtt kattant a gép, mögém álltak, nyakamba fújták undok leheletüket, lekapták fejemről a kalapot, az özvegynek nem illik fedett fővel vetekedni, még ha zsidóvó és bolsi is, visították malachangon. A fénykép legszéleire kerültem. Esztörtől távolra, Paulina, a kedvelt asszonynéni és Hektor bácsi, a fontoló elméjű szikár öreg és gyermekeik mögé.

Tíz nap múlva partot érünk Tuléar-ban. Fényképész kereselek.
(...)

Santa Ci, 1951. március 11. Hogy Tuléar-t elhagytuk, széleseben nyolcvan mérföldet szeltünk át délnyugat felé 60 fokban, teljes gözzel járva a masinát, hogy a dél-madagaszkári áramlatot még holnap elérjük. Túl mozdulatlan és hallgatag volt az óceán, esztelenség ilyen baljós időben kihajózni. Mégis azonnali indulásra adott parancsot a kapitány. Ok nélkül legorombított bennünket, amint felért a hajóra. Az Üres Buggyelláris néven csúfolt franciát, aki rokonszenvez velem, ugyanis mindketten passzionátus lapozói vagyunk az ördög bibliájának, a fivére pedig a francia ellenállási mozgalom erős oszlopa volt s kissé őt is meglegyintette a világrengetésre indított szél, szóval a kapitányt valami szerelmi botrány készíthette ki a városban, mert a hajóra tilos asszonyt hozni, ez alól kivétel Ci, azaz ő se, mert potyautas a gépház és a konyha mögötti kamrában. Olyannyira, hogy kivétel nélkül mindannyiunkra megdühödött s magára zárta a kabinja ajtaját. (Szerencsém, hogy fogalma sincs Ci jelenlétéről a hajón, gondoltam, habár Pipinelló szerint tud róla, csak megátssza magát, ki tudja, mi okból.) Kétszer is kopogtattam nála, névén szólítottam, hogy tegyen rendet, mert a fiúk bekáfoltak, verekednek és öklendezésükkel bemocskolták a fedélzetet meg az étkezdét, de nem hallotta meg. Búskodtam s egyben bosszankodtam, hogy a kitűzött időnél korábban futottunk ki, hiába fényképezkedtem a tuléar-i egér szagú kamrában, ahol egy égnek meredő hajú spanyol, volt hittérítő látta el a fényképeszi teendőket a tengerészek és babáik számára. Papírmásé-cápafej hatalmasra tátott

szájának hegyes fogai közé ültette őket, s a fiúk feszesen pózoltak simára olajozott hajjal, miközben arra összpontosítottak, hogy tetsszen a fotó odahaza, szépnek és elégedettnek lássák őket. Utolsónak kerültem sorra, jutott időnk beszélgetni: a burgoszi elpanaszolta, annyi borzalmat látott és élt meg világjáró tériútján, hogy istentagadó lett, a világi élet útvesztőin viszont sehogy se találja fel magát, eladósodott, talán sohase kerül haza, nem láthatja Odettet, aki már bizonyára férjhez ment. Mint tüzetesen, ab ovo előadta, a lánynak két évig fogalma se volt arról, hogy a nagymiséen a pelyhes állú kispap mily epekedve figyel a gyónószék rácsa mögöl s hogy napi imájába foglalja vágyálma teljesülését. Kedvezett neki a szerencse, az Úr meghallotta a sok sóhajtozást, s a kispap az egyébként tudományos érdeklődésű hajadonnal hamarosan közös könyvet írt Katalán-föld rigófajtáiról és e márdarfaj legfőbb ellenségeiről. A könyv megjelenése után alig telt el egy hét, a püspök rendkívül fontos misszionáriusi teendővel bízta meg a szerelmes papot, aki emiatt öngyilkosságra is gondolt egy reggelen, ám éppen Szent Anna napja volt és hatalmas vihar után hirtelen felragyogott az ég, így inkább vállalta a száműzetést, mint az örök halált. Tizenöt országban terjesztette a hitet, hogy hitevesztetten kerüljön Madagaszkárra. Kérve kért, segítsék neki mielőbb szabadulni a feketék birodalmából, ahova a Mindenható - ha ugyan létezik - csupán rosszkedvében tekint. Rendben, mondtam, és részletesen kidolgoztuk a tervet. Most azt hiszi, hogy palira vettem. A fényképem meg örökre Tuléar-ban maradt. Ki tudja, mikor ülhettek ismét lencse elé, hiszen hosszú az út Indiáig.

Félek az óceántól, a földi örökmozgás végtelennek tűnő terétől. Pedig néha már-már úgy érzem, kiismertem valamelyest, mert bennem maradt a hangja, mint a szerelmes lélekben a hölgy sóhajta, ficáncoló öröme és riongása, halk szava vagy gáncstalan üvöltése, haragja jámborulatával testének pihegése s a látvány, amint átsutyán fölötte a szellő, a simogató, s felszínén máris bozsongnak a makrelák, kisvártatva felrebbennek, röpjük villan a koraesti fényben. Sose romló erővel fölfele az ég forgására, de míg az égi időt előre kiszámítva szemléltetik a kozmikus mozgások pontos térképeit, a tengerabroszon, ha a vis divina úgy akarja, pillanat alatt minden elváltozik, felkavarog a mély s őrgöng, mint fiestán a megrészegült nép vagy háborúban a halált öklendő erő, s lassan csitul el, akár a szegyetől felzaklatott vagy büntudat furdalta lélek. Alaposnak tartott tengerismeretem ellenére félek a vízmélybe nézni. Sára mondta egy tavaszi reggelen a norvég partoknál: - Te vagy a világ egyetlen tengerésze, akinek a felesége nem féltékeny a vizekre, ahol hajózik. - Mert ott se mertem beletekinteni, a nagy víz peremén, hiába incselkedett velem az asszony, már akkor lúdbőrözött a hátam a fjordok láttán, millió tú nyíllat ereimbe az isteni odor érzetén, amelyet az óceán küldött hozzám. Oly messzi tőle magamban éreztem minden mocsanatát, s már akkor fölösleges volt érintenem vagy megmerítenem benne, különben is elég volt fodrot vágni rajta ujjaimmal s a sűrű kékség oly hevet keltett a bensőmben, mint egykor a bimbózó lány illatos teste és hajának fodrai a vasárnapi misén. Sohase elégedem bele a közelébe. Még a genovai ringyó barack-mellei láttán sem, aki után pázásra ajzott vadként ezenkedve onostam az áporodott levegőjű kapualjak koraesti forróságába s akihez meghevülve botorkálok a hajó gyomrának halszagú sötétjébe, hogy lecsitítsuk a tengerjárás időtlenségében elszábadult ösztönünket.

Az Erdélyi Magyar Könyvklub ajánlata

Esterházy Péter

Javított kiadás

„Álmomban azt magyarázom apámnak, miközben ő kezemre teszi azt a nagy, súlyos apakezét, hogy az a jó, ha megírom ezt a históriát, ezt a szót használom, históriát, úgy mondom, mint egy gyereknek a doktor bácsi, ne féljen, nem fog fájni, ez a legjobb megoldás. Mint valami betegségről beszélek a „dologról”, amiről senki nem tehet, és ő a szenvedő alanya. Hogy a kezét az enyémmre tette, az olyan erős, jó érzés, hogy föl is ébrednek.

Klubár: 278 000 lej

A szeretet breviáriuma

A szeretet breviáriuma megjelenésekor rendkívül népszerű világirodalmi antológiának számított, az ismeretátvitel és a lelki felkészülés szintjén a szeretet művészetének kézikönyve kívánt lenni. Megjelenése idején, 1947-ben hatalmas közönségigényt elégített ki. Ma újra szükségünk van a hitre, hogy a szeretet nemcsak békés, belenyugvó ráhatatkozás, hanem az embernek tartást, szilárdságot adó erény is.

Klubár: 279 000 lej

– Mit tennél, ha király volnál – kérdezi tőle – avval az emberrel, akiről jóslat mondja, hogy meg fog ölni téged? – Iászon nem habozik. – Elküldeném Kolkhiszba az aranygyapjúért...

Klubár: 327 000 lej

Péter Alpár: Nagyvárosi ikon

Szakáts Béla: Celestine

Lapszámunk szerzői

Balázs Imre József – 1976-ban született Székelyudvarhelyen. Költő, kritikus, a Korunk szerkesztője. Kötetei: Ismét másnap (versek, Mentor, 1998), A nonszalansz esélye (kritikák, tanulmányok, Komp-Press, 2001), A Dél-Párizs nyárikert (versek, JAK-Kijárat, 2001).

Baranyi Ferenc – 1937-ben született, József Attila-díjas költő, író, műfordító. Első kötete Piros karikák (1968) címmel jelent meg.

Brauch Magda – 1937-ben született Temesváron, nyelvész, verselemző, sajtómunkatárs, az Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetségének, az Anyanyelvápolók Magyarországi Szövetségének tagja, jelenleg Aradon él. Kötetei: Tanulmányok a magyar impresszionista stílusról (társszerző, 1976), A nominális szerkesztésmód a magyar impresszionista szépirodalomban (1979), Magyarról magyarra (2001).

Csordás Gábor – 1950-ben született Pécsen, író, költő, műfordító, a pécsi Jelenkor Kiadó igazgatója. Kötetei: A nevelő nevelése (versek, 1980), Kuplé az előcsarnokban (versek, 1984), Javítások Rontások (versek, 2002).

Herta Müller – 1953-ban született a Temes megyei Nitzkydorfbán. Már Romániában jelentős, német nyelvű prózaíró. 1987-ben költözött az NSZK-ba. Több kötete jelent meg és különböző irodalmi díjakkal ismerték el munkáját.

Irházi János – 1959-ben született Aradon, újságíró. Kötetei: Ajtók (antológia, Kriterion 1987), Mélyvízben (novellák, Kriterion 1989). Jelenleg Aradon él.

Lászlóffy Aladár – 1937-ben született Tordán, jelenleg Kolozsváron él. Az első Forrás-nemzedék kiemelkedő egyénisége, több mint 30 kötete jelent meg. József Attila- és Kossuth-díjas költő.

Papp Attila Zsolt – 1979-ben született Lugoson. A kolozsvári BBTE filológia karán végzett 2002-ben. Első kötete A Dél kísértése címmel jelent meg az Erdélyi Híradó Kiadónál.

Sárközi Máttyás író – 1937-ben született Budapesten. 1956 óta Angliában él, hosszú éveken át a BBC magyar adásának munkatársa. Több novelláskötete jelent meg, Két hangra című regénye előkészületben a Kortárs Kiadónál.

Sebestyén István – 1937-ben született Csongrádon, költő. Kötetei: Aranyos (1991), Szerelmi évadok (1994), A lélek zilipjei (1994), Bacchus vallomása (1998), Hecceg és a hölgyeményét (2000).

Szántai János – 1969-ben született Kolozsváron, költő, író, szerkesztő. Kötetei: Kis csigák s nagyok (Studium, 1997), Az igazi és a márványelefánt (Tinivár, 1998), Utazások az elefánttal (Dec-Sign, 1999), Beszélyek (Polis, 2000)

Szonda Szabolcs – 1974-ben született Sepsiszentgyörgyön, egyetemi tanársegéd a bukaresti Hungarológiai Tanszéken, költő, szerkesztő. Verskötetei: Kiegyezés a tükörrel (Pont, 1998), Vagyon-tárgyalás (Erdélyi Híradó Kiadó – FISZ, 2002). Fordításkötetei: Simona Popescu: Xilofon (versek, Pont Kiadó, Budapest, 1998), Vlad Arghir: Képek egy Leonard Cohen koncertről (kismonográfia, Pont Kiadó, Budapest, 1999).

Zöldi László – 1945-ben született Dunapatajon, szerkesztő, kritikus. Első kötete Az ES vitái címmel 1987-ben jelent meg.